

ELNUR KƏLBİZADƏ*Tarix üzrə fəlsəfə doktora,**AMEA Qafqazşünaslıq İnstitutunun Qafqaz siyasəti şöbəsinin müdiri,**AMEA Hüquq və İnsan Haqları İnstitutunun dissertantı, Azərbaycan**kelbizadeh@gmail.com***İRAN İSLAM RESPUBLİKASININ KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNDƏ
ERMƏNİSTAN-AZƏRBAYCAN DAĞLIQ QARABAĞ MÜNAQİŞƏSİ**

Açar sözlər: İran İslam Respublikası, Ermənistan, Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ, işğal, kütləvi informasiya vasitələri, qəzet

Giriş

İranın həm Azərbaycan Respublikası, həm də Ermənistanla qonşu olması təbii olaraq, bu ölkənin Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzü nəticəsində yaranmış Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı mövqeyinin formalaşmasına, Azərbaycan Respublikasının müsəlman ölkə və təcavüzə uğrayan tərəf kimi İran İslam Respublikasından ədalətli mövqə gözləməsinə, Ermənistanın isə üst-üstə düşən bəzi maraqları əsas götürərək İran İslam Respublikasının onun təcavüzkar mövqeyinə dəstək verməsi üçün təkidlərinə səbəb olur. İran İslam Respublikası rəsmi olaraq Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıyır və bəzi istisnalar nəzərə alınmazsa rəsmi olaraq Azərbaycan tərəfi ilə keçirilən görüşlərdə hər zaman Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəkləməsi ilə bağlı bəyanatlarla çıxış edir. Lakin qeyri-rəsmi səviyyədə, müxtəlif dövlət məmurlarının çıxışlarında, xüsusən kütləvi informasiya vasitələrində fərqli mövqelərə rast gəlmək mümkündür.

Qeyd etmək lazımdır ki, İran İslam Respublikası öz xarici siyasətində təbliğat vasitələrindən, o cümlədən kütləvi informasiya vasitələrindən (KİV) effektiv istifadə edir. İran İslam Respublikasında KİV-lərin fəaliyyəti ölkə konstitusiyası və bir sıra digər qanunlarla tənzimlənir. KİV-lər Mədəniyyət və İslami İrşad Nazirliyi tərəfindən idarə olunur və onların fəaliyyətinə bir sıra orqanlar nəzarət edir [5, s. 141]. Tədqiqatçı K.Ruıntən Z.Salomiyyə istinadən yazır ki, İran İslam Respublikasının beynəlxalq siyasətinə nəzarət edən İslam İnqilabı Ke-

şikçiləri Korpusunun tərkibinə daxil olan "Qüds" adlanan xüsusi təyinatlı qüvvələr müəyyən ərazilərdə, o cümlədən Cənubi Qafqazda informasiya-təbliğat fəaliyyəti ilə məşğul olurlar. Yəni İran İslam Respublikasından Cənubi Qafqaza yayımlanan bütün informasiya həmin qüvvələrin nəzarətindən keçərək ötürülür [5, s. 142].

İran İslam Respublikasında mətbu orqanlar və elektron informasiya vasitələri ölkədəki konservator, islahatçı və mərkəzçi cərəyanların siyasi-ideoloji mövqelərini əks etdirmək baxımından şortı olaraq üç qrupa bölünürlər. Konservatorların mövqeyini əks etdirən qəzetlər və xəbər saytları "Etilaat", "Keyhan", "Comhuriye Eslami", "Rəsəlat", "İran", "Cam-e cam", "Cavan", "Tehran Times", "Tehran Daily" qəzetləri, "Raja News", "Sepah News", "Ansar News" xəbər saytları və başqalarıdır. İslahatçıların mövqeyini əks etdirən qəzetlər və xəbər saytları "Etemad", "Etemad-e melli", "Aftab-e Yazd", "Həmbəstegi", "Şərqi", "Mərdom salari" qəzetləri, "Mowj Camp" xəbər saytı və başqalarıdır. Mərkəzcilərin mövqeyini əks etdirən qəzetlər və xəbər saytları isə "Həməşəri", "Kargozaran", "Tehran emruz", "Sərmaye" qəzetləri, "Parleman News" və "Tabnak" xəbər saytları və başqalarıdır. [5, s. 144; 7, s. 78].

Lakin demək olmaz ki, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə münasibətdə eyni siyasi-ideoloji cərəyanın təsiri altında olan mətbu orqanlar eyni mövqedən çıxış edirlər. Məsələn, islahatçıların mövqeyini əks etdirən "Şərqi" qəzeti daha çox qeyri-konstruktiv yanaşma sərgiləyərək, Ermənistanın mövqeyini gücləndirən məqalələ-

soyqırım kimi tanıyan ilk beynəlxalq təşkilatdır. BMT Təhlükəsizlik Şurasının dörd qətnəməsinə, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının, Qoşulmamış Hərəkətinin, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının və eləcə də digər beynəlxalq mətbəə qurumlarının qətnəmələrinə baxmayaraq, Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi bu gündə də beynəlxalq hüquq normaları və prinsipləri, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədləri daxilində ərazi bütövlüyü və suverenliyi çərçivəsində öz həllini tapmamışdır [1].

2019-cu ilin fevralında digər bir İran qəzeti Təbrizdə nəşr olunan və bütün İran ərazisində yayılan "Məhdə Taməddən" ("Mədəniyyət beşiyi") qəzetində 1992-ci ildə ermənilərin törətdikləri Xocalı soyqırımı haqqında geniş məqalə dərc edilmişdir. Məqalədə Xocalı soyqırımının Ermənistanın Azərbaycana qarşı işğalçıliq müharibəsinin gedişində dinc azərbaycanlı əhaliyə qarşı törədilmiş soyqırımı cinayəti olduğu qeyd olunmuş, iki əsrdən çox müddətdə təcavüzkar erməni millətçilərinin azərbaycanlılara qarşı apardığı etnik təmizləmə və soyqırımı siyasətinin davamı olan bu qanlı faciə barədə məlumat verilmişdir [3].

Ermənistanın təcavüzkar siyasətini dəstəkləyən və ya təcavüzkarla təcavüzə uğrayanı eyni qiymətləndirən materiallar

İrandaki "Şərq" qəzeti hər zaman erməni təbliğatına fəal şəkildə yer verən kütləvi informasiya vasitələrindən biridir. Müxtəlif vaxtlarda İrana səfər edən Ermənistan prezidentlərindən "Şərq" qəzeti geniş müsahibələr almış, bu müsahibələrdə də əsasən Ermənistanın mövqeyi ifadə olunmuşdur. 2014-cü ilin aprelində də "Şərq" qəzeti bu cəhətdən aktivlik nümayiş etdirmişdir. Belə ki, Tehrandə nəşr olunan "Şərq" qəzetində Azərbaycan, Türkiyə və Ermənistan səfirliklərinin müsahibələri ilə yanaşı 1915-ci il hadisələri və Dağlıq Qarabağ münaqişəsi barədə yerli təhlilçilərin rəylərinə yer verilmişdir. Azərbaycanın İrandakı səfiri Cavanşir Axundov müsahibəsinin konkret faktlar üzərində quraraq yerli mətbuatda dəfələrlə "erməni soyqırımı"na yer ayrıldığını, lakin erməni təcavüzkarlarının əsrlər boyu türklərin başına gətirdiyi faciələrdə toxunulmadığını və Xocalıda törədilən soyqırımından bəhs etmədiyini təəssüflə bil-

dirmişdir. Xocalı soyqırımını XX əsrin ən dəhşətli faciəsi adlandıran səfir dünyanın heç bir yerində belə bir vəhşiliyin törədilmədiyini demmişdir. Türkiyənin İrandakı səfiri Ümid Yərdəm isə 1915-ci ildə ölkəsində baş vermiş olayların təhlilinin siyasətçilərə tərfəndən deyil, tarixçilərə tərfəndən aparılmalı olduğunu və rəsmi Ankaranın öz arxivlərini açmağa hazır olduğunu vurğulamışdır.

Ermənistanın İrandakı səfiri Qriqor Arakelyan isə heç bir tarixi faktlar gətirmədən, heç bir sənədə əsaslanmadan uzun illər boyu ermənilərin soyqırınlarını təkrar etmiş, guya ötən əsrin əvvəllərində milyon yarımdan çox ermənin öldürüldüyünü, öz "tarixi vətənlərindən" qovulduğunu demiş, Dağlıq Qarabağda yaşayan ermənilərin öz dövlətlərini yaratmaq, Ermənistanla bir yerdə və ya müstəqil yaşamaq hüquqlarının olduğunu bildirmişdir. "Qarabağda 200 min erməni yaşayır" deyəndə səfir, müxbirin "bu sayda erməninin dövlət yaratmasına necə baxırsınız?" sualına ermənilərə xas tərdə əhalinin sayının çoxaldılacağını, dünyanın bir çox yerlərində yaşayan ermənilərin buraya köçürülməyini bildirmiş, belə olan təqdirdə keçmiş sovet məkanında olan digər muxtar respublika və vilayətlərin öz dövlətlərini yaratmasının mümkünliyünün üstündən isə sükutla keçmişdir. "Türkiyənin "erməni soyqırımı"nı tanıdığı təqdirdə onlara qarşı təzminat irəli sürülməyəcəkmi" sualına cavab verən səfir bildirmişdi ki, onun dövləti hələlik soyqırımının tanınmasına çalışır, təzminat məsələsi isə sonrakı məsələdir.

İrəni təhlilçilər isə onlarda formalaşmış çərcivədə kənarə çıxə bilməmiş, 1915-ci il hadisələrinin, həmçinin Ermənistanın təcavüzü nəticəsində yaranmış Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tarixi köklərini izah etməyə və ya bilməyərək səhv yönümdə qəsd etmişlər. Özüni beynəlxalq təhlilçi kimi qələmə verənlər bunun səbəblərini min illər bundan əvvəl baş vermiş hadisələrdə axtarmış, "qədim partiyalırla bir kökdən olan ermənilərin Ermənistan adlı dövlət yaratmaq uğurunda bu ərazilərə qonaq gəlməsi türklərlə əsrlər boyu aparıldıqları mübarizənin nəticəsi kimi qələmə vermişlər". Ermənistanı "osmanlı türkləri ilə heç bir əlaqəsi olmayan digər türk tayfaları" arasında sədd kimi qələmə verən təhlilçi bir qədər də irəli gedərək

hətta Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli yollarını belə "göstərməkdən" çəkinməmişdir [4].

İrəni ikidilli nəşrlərindən biri olan (fars və ingilis) "İran Daily" səhifələrində daha çox İrəni rəsmi diplomatik mövqeyini əks etdirərsə də, bir sıra hallarda mətnlərdə Azərbaycanın mövqeyini nəzərə almayan ifadələrə yer vermişdir. Məsələn qəzet 2016-cı ilin oktyabrında nəşr etdiyi bir xəbərdə "Dağlıq Qarabağ Respublikası"nı müstəqil respublika – beynəlxalq hüquqi subyekti kimi təqdim etmiş və hətta qondarma qurumun iqtisadiyyat nazirinin müavini Dağlıq Qarabağdakı əbidələrinin guya fərs irsi olması ilə bağlı sərəmsizməsinə də çap etmişdi. Belə ki, "Dağlıq Qarabağ İrəni turistləri cəlb etmək istəyir" başlıqlı məqalədə yazılırdı: "Qarabağın iqtisadiyyatı Nazirinin müavini Sergey Şahverdiyən çərşənbə günü verdiyi açıqlamada Cənubi Qafqazdakı Dağlıq Qarabağın torpaqlarında fərs mədəni irsinin nümunələrindən istifadə etməklə İrəni turistləri cəlb etmək istədiklərini dedi. Şahverdiyən "İrəni mədəni mirası Qarabağ səlahiyyətliyərinin diqqət mərkəzindədir və məsədlər, mozarlar və digər mədəni əbidələr də daxil olmaqla, fərs irsini qorumaq üçün addımlar atacağıq" – demişdi [12].

"İran Daily"nin 4 mart 2019-cu il tarixli nömrəsində Dağlıq Qarabağla bağlı İrəni xarici işlər nazirliyinin mövqeyini əks etdirən bir məqaləyə yer vermişdi. Qeyd edək ki, 2019-cu ilin fevral ayının sonlarında İrana səfər edən Ermənistan baş naziri Nikol Paşinyanın erməni icması ilə görüşündə "Dağlıq Qarabağ Ermənistanıdır. Son" yazılan şərtlərə icazə verilməsi Azərbaycanda ciddi etirazlarla qarşılanmışdır. "İran Daily" də təqdim olunan məqalə belə adlandırdı: "İrəni Qarabağ müzakirələrinin Bakı və Yerevanla münasibətlərə mənfi təsir göstərməsini istəmir" [13, s. 2]. Məqalədə rəsmi Tehrən bu hadisəni "qəbul ediləməz" olaraq qiymətləndirdiyi göstərilir, Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın tərkibində olduğu qeyd olunur, lakin bu ərazidə baş verən hadisələr Ermənistanın işğalı kimi deyil, yerli ermənilərin sepaçılığı və Ermənistanı seçməsi kimi təsvir edilirdi [13, s. 2].

Qeyd edək ki, oxşar başlıqlı xəbərə "Tehrən Times" da öz səhifələrində və rəsmi saytında yer ayırmışdır [11]. Ümumiyyətlə, "Tehrən Times" qəzeti Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarını işğalı nəticəsində yaranmış Dağlıq

Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı xəbərlərə və məlumatlara ən geniş yer verən qəzetlərdən biridir. Hətta qəzetin səhifələrində bəzi hallarda "Dağlıq Qarabağ Respublikası"nı ayrıca siyasi vahid kimi göstərilməsinə də rast gəlinmişdir. 2010-cu ildə qəzetdə gedən belə bir səhvəndən sonra hətta "Düzəliş" də verilmişdir. "Düzəliş" də yazılırdı ki, "Tehrən Times"ın 5 sentyabr 2010-cu il tarixli sayında "ARMENIA EXPO 2010"da İrəni firmaları da iştirak edir" başlıqlı məqalədə Azərbaycan Respublikasının Dağlıq Qarabağ bölgəsi üçün səhv bir adlandırma istifadə edilmişdir. Qəzet bundan peşmanlığını ifadə edirdi [9].

2010-cu ilin oktyabrında qəzetdə yayımlanan "İrəni Ermənistanla əlaqələrini inkişaf etdirməkdə israrlıdır" adlı məqalədə Dağlıq Qarabağ probleminəndən bəhs edilərək yazılırdı: "Həm Azərbaycan həm də Ermənistan əhalisinin əksəriyyəti ermənilərdən ibarət olub, Azərbaycanda yerləşən Dağlıq Qarabağ bölgəsinə iddia edirlər və Türkiyə münaqişədə Azərbaycanı dəstəkləyir. İrəni daha əvvəl münaqişənin həlli üçün Azərbaycana və Ermənistanla vasitəçilik təklif edib. 2010-cu ilin aprel ayında İrəni xarici işlər naziri Mənuçehr Mohtaki münaqişəni həll etmək üçün erməni və Azərbaycanlı həmkarlarına üçtərəfli görüşün keçirilməsi təklifi ilə müraciət etmişdir [10].

İrəndəki ermənidilli mətbuatda Azərbaycan əleyhinə aparılan təbliğat

Hazırda İrəni nəşr olunan iki ermənidilli qəzet və ermənilərə məxsus informasiya agentlikləri Azərbaycana və Türkiyəyə qarşı, xüsusən "soyqırımı" və Ermənistanın təcavüzü nəticəsində yaranmış Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə əlaqədar materiallara tez-tez yer verirlər. Tirajına görə İrəni ən böyük ermənidilli qəzeti Alik qəzetinin www.alikonline.ir saytıdır bu cür materiallara tez-tez rast gəlmək mümkündür.

İrəni islam Respublikasında hal-hazırda nəşr edilən digər ermənidilli qəzet olan "Araks" (Arax) isə bu sahədə daha kəskin və qeyri-konstruktiv mövqəyə çıxış edir. Qəzet Azərbaycan və Türkiyəyə ciddi ərazi iddialarını əks etdirən müxtəlif addımlar atır. "Alik" qəzetinin rəsmi saytıdır fərqli olaraq saytda Dağlıq Qarabağla bağlı ayrıca bir bölmə fəaliyyət göstərir və bu bölmə "Artsax" adlanır. Azərbayca-

nın ərazi bütövlüyünü tanıyan və bunu müxtəlif səviyyələrdə dəstəklədiyini elan edən İran İslam Respublikasının vətəndaşı olan ermənilər tərəfindən nəşr edilən bir mətbuat orqanı bu yola verilmişin qarşısının alınmaması xeyli dərcə də təəssüf doğurur [14].

Xəbər saytında bundan əlavə "Türkiyə", "Azərbaycan", "İranda erməni icması" adlı xüsusi bölmələr fəaliyyət göstərir, Azərbaycan və Türkiyəyə qarşı ciddi təbliğat aparılır.

Apri döyüşləri İran mətbuatında

2016-cı ilin aprelində baş verən və Azərbaycanı ciddi hərbi-strateji əhəmiyyət daşıyan bir sıra məntəqələri işğaldan azad etməsi ilə nəticələnən döyüşlər, o zaman bölgədəki gərgin vəziyyət İran kütləvi informasiya vasitələrinin də diqqətindən yayınmamışdır. O dövrdə İranın siyasi xəbər bülleteni olan "Əxbare-rouz" yazırdı ki, Azərbaycan və Ermənistan arasında Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı münasibətlərin yenidən gərginləşməsi regionda vəziyyəti daha da ağırlaşdırmağa səbəb olub. Vurgulanırdı ki, "ötən şənbə günü Azərbaycan tərəfi erməni tərəfini hərbi əməliyyatları dayandırmaya çağırır və eyni zaman-da, respublikanın Müdafiə Nazirliyi birtərəfli atəşə elan edib". Qəzetdə daha sonra əlavə edilirdi: "Ermənistan prezidenti Serj Sarkisyan televiziya çıxışında 18 əsgərin qətlə yetirildiyini və 35 yaralı erməni əsgərinin öldüyünü deyib, lakin erməni əsgərləri deyərək onları rəsmi olaraq Ermənistan ordusundan əsgərləri, yoxsa Dağlıq Qarabağdakı könüllü birliklər barədə danışdığı məlum olmayıb" [8].

İlhbukü, İran ictimaiyyətinə də yaxşı məlum idi ki, Dağlıq Qarabağ könüllüləri adı altında Ermənistan tərəfindən təqdim olunan qüvvə elə Ermənistan ordusundan hissələridir.

Siyasi bülletəndə daha sonra 1994-cü ilin mayında tərəflər arasında ATƏT-in vasitçiliyi ilə sülhün əldə olunduğu, lakin Rusiya, Frans və ABŞ-in həmsədrliyi ilə fəaliyyət göstərən qrupun söylərinin istənilən nəticəni vermədiyi yazılırdı [8].

Digər bir İran mətbuat orqanı "Javan" isə bu zaman yazırdı: "Hazırda ATƏT-in Minsk qrupu tərəfləri atəşkəsə ciddi riayət etməyə çağırır və onun nümayəndələri Yerevan, Bakı və Dağlıq

Qarabağın özünü səfər etməyi planlaşdırırlar" [2, s. 294].

"Javan" portalı son dövrlərdə Qarabağ bölgəsində baş verən gərginliyi başlıca səbəblərdən biri kimi "Minsk Qrupu-nun hərəkətsizliyi"ni göstərirdi. Daha sonra isə məqalədə yazılırdı: "Şübhəsiz ki, məsələ yaxın vaxtlarda Moskvada başlayacaq MDB ölkələri diplomatik nümayəndəliklərinin başçıların zirvə toplantısının əsas müzakirə mövzusu olacaq. Rusiya Xarici İşlər Nazirliyi bölgədəki vəziyyətlə əlaqədar olduqca narahatlıq ifadə edir" [8].

"Javan" yazırdı ki, son dövrlərdə Bakı və Tel-Əviv arasındakı hərbi əməkdaşlığın inkişafı da Ermənistanı çox narahat edir. Bir müddət öncə sosial şəbəkələrdə pilotsuz qurğunun hərəkət-də olan yer hədəflərini məhv etdiyini dair video yayılmışdı. Ermənistan Xarici İşlər Nazirliyi dərhal bildirdi ki, pilotsuz qurğu İsrailin istehsalıdır və Azərbaycan Hərbi Hava Qüvvələrinin istifadəsindədir. Bundan əlavə, Yerevan Rusiya Federasiyasını Azərbaycanla hərbi-texniki əməkdaşlığı dayandırmaya çağırır. "Javan" nəşri Rusiyanın silah satışı üçün Azərbaycanla 4 milyard dollarlıq müqavilə bağladığını da xatırladı.

"Dağlıq Qarabağın statusu ətrafında yaranan münaqişə 1988-ci ildən başlayıb, o zaman region Azərbaycanın tərkibində muxtar vilayət idi. SSRİ-nin süqutundan sonra isə münaqişə müharibəyə çevrilib və 1994-cü ildə Ermənistanın Silahlı Qüvvələri tərəfindən keçmiş muxtariyyətin işğalı ilə sona çatıb". - deyər İranın nüfuzlu "Ettelaat" qəzeti yazırdı.

Qəzetin məqaləsində yazılırdı ki, Yerevanın nəzarəti altında öz müstəqilliyini elan edən respublikanı indiyə qədər heç kim tanımayıb. Məqalədə daha sonra vurğulanırdı: "Rusiya Prezidenti Vladimir Putin döyüşən tərəfləri yeni itkilirin qarşısını almaq üçün dərhal atəşi dayandırmaya çağırır. Rusiya Federasiyası rəhbərinin mətbuat katibi Dmitriy Peskovun sözlərinə görə, Kreml təəsür edir ki, tərəflər arasında münaqişə yenidən "silahlı qarşıdurmaya çevrilməmişdir" [8].

İran İslam Respublikasında nəşr edilən digər bir qəzet olan "Həməşəhri" mövzu ilə bağlı Avrasiya məsələləri üzrə ekspert Bahram Əmir Əhmədyanın məqaləsinə yer vermişdi. Məqalədə yazılırdı ki, Qafqaz regionunun geosiyasi

əhəmiyyəti-ni nəzərə alaraq məlum olur ki, Qarabağdakı böhran yalnız Ermənistan və Azərbaycan üçün deyil, Rusiya üçün də ciddi əhəmiyyət kəsb edir. Məqaləsində Əhmədyan Dağlıq Qarabağdakı hadisələri "iki səviyyədə" təhlil etməyi təklif edirdi: birinci münaqişə tərəfləri, yəni Ermənistan və Azərbaycan səviyyəsində, ikinci isə tərəflərin əsas müttəfiqləri rolunda çıxış edən Rusiya və Türkiyə səviyyəsində. O yazırdı: "Birincisi, Ermənistanın müttəfiqi sayılır, ikincisi isə Azərbaycanın. Buna baxmayaraq, bu münaqişənin mövcud "isti" mərhələsinin müvəqqəti olduğuna proqnozlaşdırmaq olar. Çünki Azərbaycanın arxasında Türkiyənin hərbi qüdrəti və bütün NATO bloku, Ermənistanın arxasında Rusiyanın hərbi dəstəyi dayanır. Müqayisədə Rusiyanın gücü açıq-aydın Türkiyəni aşır" [2, s.296].

Ekspert hesab edirdi ki, nəticədə, münaqişənin ağırlaşması Rusiya və NATO blokunun ona birbaşa cəlb edilməsi deməkdir. Omlar isə Bakıda, Yerevanda, Ankarada və Moskvada bu cür hadisələrin inkişafını çox istəmir. Ermənistan Rusiyanın müttəfiqi hesab edilsə də, Rusiya üçün geosiyasi baxımdan Azərbaycan daha çox vacibdir. Buna görə, əgər Bakı "NATO ilə əməkdaşlığı möhkəmləndirmək" cəhdlərdən imtina etsə və "ən azı Rusiyaya doğru kiçik bir dönüş" etsə, münaqişənin sonrakı mərhələsində Rusiya Azərbaycanı dəstəkləyəcəkdir. Əhmədyanın fikrinə, həm Ermənistan, həm də Azərbaycan-canda bir çox münaqişənin həllində əsas rol Rusiyaya məxsusdur.

Beləliklə, qeyd etmək olar ki, İran İslam Respublikası ilə əlaqələrindən iqtisadi inkişafını təmin etmək, özünü müsəlman ölkələrinin dostu imicini yaratmağa çalışsın Ermənistan İran ictimaiyyətinə çaşdırmaq üçün informasiya manipulyasiyalarından istifadə edir. Bəzi məqalələrdə üst-üstə düşən maraqlara uyğun olaraq bir sıra İran kütləvi informasiya vasitələri qeyri-obyektiv mövqedən çıxış edirlər. İranın rəsmi hakimi dairələrinə yaxın olan mətbuat isə əsasən İran İslam Respublikasının rəsmi mövqeyinə uyğun diplomatik fikir və cümlələrdən istifadə edir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. İran mətbuatı Xocalı soyqırımına haqq // URL: www.news.day.az/azernews/1095640.html, İstifadə tarixi: 24.02.2019.
2. Kəlbizadə E., Baxsiyeva Y., Əzimov Ə. Ermənistan İran İslam Respublikasının Qafqaz siyasətində. Bakı: MTM Innovation, 2019, 360 s.
3. Kətanov R. İran qəzeti Xocalı faciəsi haqqında yazır // URL: www.azertag.az/xeber/1250156, İstifadə tarixi: 23.02.2019.
4. Qondarma "erməni soyqırımı"na həmişə geniş yer ayıran İran mətbuatı ilk dəfə bu məsələdə Azərbaycanın və Türkiyənin mövqeyinə dair yazıları da dərc etmişdir // URL: www.azertag.gov.az/xeber/Qondarma_ermeni_soyqirimina_hemise_genis_yer_ayiran_iran_m_ebuat_i_k_defe_bu_meselede_Azərbaycanın_ve_Türkiyənin_mövqeyinə_dair_yazıları_da_d_ere_ettirildi-520124, Nəşr tarixi: 24.04.2011.
5. Ruinton K. İranda ictimai diplomatıyaya münasibət və İİR-də kütləvi informasiya vasitələri // Tarix və onun problemləri, № 3, 2013, s. 140-151.
6. Sarkisyanın istefası Qarabağ probleminə necə təsir edəcək? – İran mətbuatı yazır // URL: www.koordinat.az/meqale.php?id=5025, İstifadə tarixi: 28.02.2019.
7. Yegin A. İran siyasətini anlama klavuz. I baskı. Ankara: SETA, Haziran 2013, 120 s.
8. СМИ Ирана: ключ к разрешению карабахской проблемы - в руках России. 07.04.2016 // URL: <https://inosmi.ru/overview/20160407/236039161.html>, 11.04.2019.
9. Correction. www.tehrantimes.com/news/227058/Correction, 2010, 21 september
10. Iran determined to expand ties with Armenia // "Tehran Times" newspaper, // URL: www.tehrantimes.com/news/228171/Iran-determined-to-expand-ties-with-Armenia, 2010, 10 October.
11. Karabakh conflict should not affect Iran's ties with Armenia, Azerbaijan // "Tehran Times" newspaper, 2019. 03 March.

12. Nagorno-Karabakh seeking to attract Iranian // URL: tourists. www.iran-daily.com/News/169873.html, 2016? 05 October.

13. Qassemi: Iran does not want Karabakh dispute to affect ties with Baku, Yerevan // "Iran daily". 2019, 03 march, №6149, s. 2

14. www.araxnews.com/artsakh/index.1.html

15. www.magiran.com/varliq, [04.03.2019]

16. روابط نظامی ایران و آذربایجان در دریای خزر / کیهان. توسعه می‌یابد. 28 dey 1397.

Summary

Elnur Kelbizadeh

Armenian-Azerbaijani Nagorno Karabakh conflict in the mass media of the Islamic Republic of Iran

The article analyses the position the mass media of the Islamic Republic of Iran about Nagorno-Karabakh conflict, which occurred by the occupation of Azerbaijani lands by Armenia, based on published articles regarding the conflict in the mass media. The discrepancies between the official position of the Islamic Republic of Iran and the position of some mass media on the conflict were compared in this article. The comparative analysis of the approach of newspapers and magazines to the issues under the control of different ideological groups has also been studied.

The result of the research shows that Armenia, which seeks to create an image of a friend of Muslim countries and to ensure economic development by using its relations with the Islamic Republic of Iran, uses information manipulations in order to make the society of the Islamic Republic of Iran confused.

In some instances, Iranian mass media are biased in response to the overlapping interests. The press close to the official Iranian authorities mainly uses diplomatic views and expressions in line with the official position of the Islamic Republic of Iran.

Keywords: Iran Islamic Republic, Armenia, Azerbaijan, Nagorno Karabakh, occupation, mass media, newspaper

Резюме

Эльнур Кальбизаде

Армяно-Азербайджанский Нагорно-Карабахский конфликт в средствах массовой информации Исламской Республики Иран

В статье проанализирована позиция иранских СМИ по Нагорно-Карабахскому конфликту, который явился результатом оккупации Арменией азербайджанских земель, были привлечены к исследованию материалы прессы, касающиеся конфликта. Были сопоставлены несоответствия между официальной позицией Исламской Республики Иран и позицией некоторых средств массовой информации по отношению конфликта. Был также проведен сравнительный анализ газет и журналов, выпускающихся под контролем различных идеологических групп.

Результатом исследования является то, что Армения, используя свои отношения с Исламской Республикой Иран для обеспечения экономического развития и создания имиджа друга мусульманских стран, использует информационные манипуляции, чтобы запутать общественность Исламской Республики Иран.

В некоторых случаях, ввиду перекрывающихся интересов позиция некоторых иранских СМИ предвзята. Пресса, близкая к официальным кругам Ирана, в основном использует дипломатические взгляды и выражения в соответствии с официальной позицией Исламской Республики Иран.

Ключевые слова: Исламская Республика Иран, Армения, Азербайджан, Нагорный Карабах, оккупация, средства массовой информации, газета.